

Т. В. Аверочкіна

доктор юридичних наук,

професор кафедри морського та митного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ В МИТНИХ ОРГАНАХ

Належний стан суспільних відносин підтримується за рахунок вироблення загальноприйнятих стандартів та норм, яким мають слідувати учасники визначеного складу суспільних відносин. Дисципліна є узагальненим поняттям, що вказує на те, яким чином мають діяти суб'єкти під час здійснення певного виду діяльності. Адміністрування митної справи потребує формування необхідної, належної та деталізованої правової регламентації дисципліни працівників митних органів, що має бути належним чином апробовано як в національній доктрині, так і практичній реалізації. Українське законодавство не в достатній мірі відповідає вимогам правозастосування у цій сфері, що має прояв у відсутності чинного дисциплінарного статуту митних органів.

На доктринальному рівні проблематика забезпечення дисципліни в цілому, та в окремих державних органах піднімалась рядом провідних вчених, а саме: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, Л.Р. Біла-Тіунова, В.В. Васильківська, В.М. Гаращук, Є.В. Додін, Ю.С. Даниленко, І.І. Задоя, С.В. Ківалов, Л.М. Корнута, Г.І. Чанишева та інші. Невідповідність чинного стану наукових розвідок до нововиявлених аспектів дисципліни в митних органах актуалізують зазначену тему дослідження та зумовлюють необхідність теоретичного обґрунтування та внесення науково аргументованих пропозицій, рекомендацій щодо покращення національного законодавства, яким врегульовано забезпечення дисципліни в митних органах.

Тривалий час з моменту отримання незалежності Україною, забезпечення дисциплі-

нарної відповідальності в митних органах відбулось через орієнтування на спеціальні нормативно-правові акти в цій сфері. Йдеться про Закон України «Про Дисциплінарний статут митної служби України» (визначались засади службової відповідальності посадових осіб митних органів, яким присвоєно спеціальне звання) [1], Постанову Кабінету Міністрів «Про затвердження положення про порядок і умови проходження служби в митних органах України» (визначались порядок проходження служби в митних органах службових осіб, яким присвоєно спеціальне звання) [2]. Втрата чинності вказаних нормативно-правових актів та відсутність оновленого деталізованого правового регулювання, слугуватиме підставою звернення уваги на діючі правила забезпечення дисципліни в митних органах.

Первинно слід звернути увагу на положення Розділу XX Митного кодексу України, якими до митних органів віднесено:

1) центральний орган виконавчої влади, який реалізує політику в сфері митної справи [3]. Виходячи з Положення про Державну митну службу України (п. 14) [4], у ній працюють державні службовці та працівники. Вказівка на виокремлення різних груп службовців, які працюють у цій державній інституції є невід'ємним елементом забезпечення дисципліни в цілому;

2) митниця як митний орган, що є територіальним органом Державної митної служби України;

3) митний пост як митний орган, що входить до складу митниці в статусі її структурного підрозділу [3].

В значенні положень Митного кодексу України (ст. 569), серед працівників митних органів будуть виокремлюватись ті, що є посадовими особами митних органів, тобто: «працівники митних органів, на яких покладено виконання завдань, передбачених митним законодавством, здійснення організаційного, юридичного, кадрового, фінансового, матеріально-технічного забезпечення діяльності цих органів» [3]. Вагомим є те, що посадова особа митного органу одночасно володіє статусом державного службовця.

Отже, при визначенні основоположних засад забезпечення дисципліни в митних органах слід враховувати диференціацію працівників митних органів на працівників митних органів та посадових осіб митних органів, які є державними службовцями. Відповідно, залежно від статусу працівника митного органу, до нього будуть застосовані як загальні вимоги дотримання дисципліни, так і спеціальні вимоги, опосередковані статусом службовця митного органу.

Загальні вимоги, що стосуються забезпечення дисципліни під час здійснення визначеного виду трудової діяльності містяться в Кодексі законів про працю України (далі – КЗпП України) [5]. Види та загальний порядок накладення дисциплінарних стягнень регламентується ст. ст. 147-152 КЗпП України [5]. Таким чином, працівники митних органів, які не є державними службовцями (посадовими особами) будуть нести дисциплінарну відповідальність за невиконання або неналежне виконання своїх трудових обов'язків, передбачених трудовим договором та правилами внутрішнього трудового розпорядку. Крім того, трудовим законодавством зобов'язано працівників митних органів працювати чесно і сумлінно, своєчасно і точно виконувати розпорядження власника або уповноваженого ним органу, додержуватися трудової і технологічної дисципліни, вимог нормативних актів про охорону праці тощо.

Забезпечення дисципліни в митних органах щодо посадових осіб таких органів здійс-

нюється відповідно до положень службового законодавства з врахуванням специфіки митної служби. Змістовно дисципліна для посадових осіб митних органів полягатиме саме в службовій дисципліні, яка стосується:

- а) неухильного додержання Присяги державного службовця;
- б) сумлінного виконання службових обов'язків;
- в) дотримання правил внутрішнього службового розпорядку.

Натомість, як слушно відмічено Стець О.М. не лише порушення службової дисципліни є підставою притягнення до дисциплінарної відповідальності. До причин притягнення до цього виду відповідальності будуть відноситися суспільно-шкідливі діяння, типу, недотримання правил етичної поведінки державними службовцями; виявлення неповаги до держави, державних символів України, Українського народу; невиконання вимог щодо політичної неупередженості; використання повноважень в особистих (приватних) інтересах або в неправомірних особистих інтересах інших осіб [6, с. 249].

Таким чином, забезпечення дисципліни в митних органах для посадових осіб цих органів полягатиме, крім іншого, в можливості притягнення до дисциплінарної відповідальності як результату вчинення дисциплінарного проступку чи іншого проступку, що несумісний з проходженням служби в митних органах.

Правове забезпечення дисципліни в митних органах щодо посадових осіб засновано на сукупності нормативно-правових актів загального характеру (тобто тих, що стосуються усіх державних службовців) та спеціального характеру (маються на увазі ті, що регулюють виключно статус посадових осіб митних органів).

На державних службовців, включаючи тих що проходять службу в митних органах поширюватиметься дія таких нормативно-правових актів загального характеру: Закону України «Про державну службу» (в

частині визначення сутності дисциплінарної відповідальності, переліку дисциплінарних проступків, виокремлення видів дисциплінарних стягнень, деталізації обставин що обтяжують та пом'якшують дисциплінарну відповідальність і т.д.) [7], Закону України «Про запобігання корупції» (в частині визначення особливостей дотримання добросовісної поведінки посадових осіб митних органів) [8], Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення дисциплінарного провадження», якою визначено процедуру здійснення дисциплінарними комісіями з розгляду дисциплінарних справ дисциплінарних проваджень стосовно державних службовців [9], наказу Національного агентства з питань державної служби України «Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування» щодо узагальненого зібрання професійно-етичних вимог щодо правил поведінки державних службовців митних органів, діяльність яких спрямована на служіння народу шляхом забезпечення охорони та сприяння у реалізації прав, свобод і законних інтересів людини і громадянина тощо [10].

До основних напрямів забезпечення службової дисципліни посадових осіб митних органів як державних службовців відносяться:

1) дотримання у службовій діяльності вимог чинного законодавства у сфері державної служби та виконання правил внутрішнього службового розпорядку;

2) формування керівником державної служби у підпорядкованих державних службовців високих професійних якостей, сумлінного ставлення до виконання своїх посадових обов'язків (тобто своєчасне, точне, інтенсивне, ефективне, творче та ініціативне виконання покладених завдань), поваги до прав і свобод людини і громадянина, їхньої честі та гідності, а також до держави, державних символів України (тобто до визначених і закріплених на конституційно-правовому рівні

офіційних знаків держави, які в лаконічній формі відображають її суверенітет та ідеологію, і, як правило, мають етнічно-національне походження);

3) поєднання керівниками усіх рівнів методів переконання, виховання і заохочення із заходами дисциплінарної відповідальності щодо підпорядкованих державних службовців;

4) поєднання повсякденної вимогливості керівників до підпорядкованих державних службовців із постійною турботою про них, виявлення поваги до їхньої честі та гідності, забезпечення гуманізму та справедливості тощо [11, с. 398].

Проходження державної служби в митних органах впливає на обов'язковість врахування положень спеціального законодавства, що стосується виключно сфери проходження державної служби в митних органах. Наприклад, зобов'язання посадових осіб митних органів під час виконання службових обов'язків носити формений одяг з метою дотримання єдиного зовнішнього вигляду [12]; кореляція спеціальних спеціальних звань, які присвоюються посадовим особам митних органів, а також встановлення переліку посад та граничних звань за такими посадами з відповідними службовими обов'язками як міри дотримання дисципліни посадовими особами митних органів [13]

Основними способами забезпечення службової дисципліни посадових осіб митної служби традиційно вважались: створення належних умов проходження митної служби; набуття й підтримання високого рівня професіоналізму; дотримання законності і внутрішнього трудового розпорядку митного органу; поєднання вимогливості керівників до підлеглих із забезпеченням додержання їх прав і свобод; гарантування гласності й об'єктивності при проведенні оцінки результатів службової діяльності, присвоєнні спеціального звання і призначенні на посаду; додержання соціальної справедливості, високого рівня соціального і правового захисту; виховання високих ділових і моральних якостей;

виважене і справедливе поєднання заходів заохочення й дисциплінарних стягнень [14]. Зазначимо, що вказаний перелік має бути підкріплений належними нормативно-правовими актами.

Висновки. Отже, забезпечення дисциплінарної відповідальності в митних органах можна вважати цілісним комплексом нормативно встановлених правил, які спрямовані на дотримання належного стану дисципліни та законності службовцями митних органів,

яких віднесено до державних службовців. Доцільним вбачається прийняття спеціального нормативно-правового акту, яким було б деталізовано такі аспекти забезпечення дисципліни в митних органах як: особливості присяги працівників митних органів, дотримання правил етики посадовими особами митних органів, унормування порядку носіння зброї посадовими особами митних органів, особливості робочого часу посадових осіб митних органів і т.д.

Анотація

У статті на підставі аналізу чинного законодавства України проаналізовано сучасний рівень забезпечення дисципліни в митних органах. Досліджено співвідношення між забезпеченням дисципліни в цілому та особливостями цієї сфери в митних органах.

Зазначено, що при визначенні основоположних засад забезпечення дисципліни в митних органах слід враховувати диференціацію працівників митних органів на працівників митних органів та посадових осіб митних органів, які є державними службовцями. Відповідно, залежно від статусу працівника митного органу, до нього будуть застосовані як загальні вимоги дотримання дисципліни, так і спеціальні вимоги, опосередковані статусом службовця митного органу.

Встановлено, що працівники митних органів, які не є державними службовцями (посадовими особами) будуть нести дисциплінарну відповідальність за невиконання або неналежне виконання своїх трудових обов'язків, передбачених трудовим договором та правилами внутрішнього трудового розпорядку. Акцентовано увагу на тому, що забезпечення дисципліни в митних органах щодо посадових осіб таких органів здійснюється відповідно до положень службового законодавства з врахуванням специфіки митної служби.

Зазначено, що забезпечення дисципліни в митних органах для посадових осіб цих органів полягатиме, крім іншого, в можливості притягнення до дисциплінарної відповідальності як результату вчинення дисциплінарного проступку чи іншого проступку, що несумісний з проходженням служби в митних органах. Правове забезпечення дисципліни в митних органах щодо посадових осіб засновано на сукупності нормативно-правових актів загального характеру (тобто тих, що стосуються усіх державних службовців) та спеціального характеру (тих, що регулюють виключно статус посадових осіб митних органів).

Доцільним визначено прийняття спеціального нормативно-правового акту, яким було б деталізовано такі аспекти забезпечення дисципліни в митних органах як: особливості присяги працівників митних органів, дотримання правил етики посадовими особами митних органів, унормування порядку носіння зброї посадовими особами митних органів, особливості робочого часу посадових осіб митних органів тощо.

Ключові слова: дисципліна, службова дисципліна, забезпечення дисципліни, дисциплінарна відповідальність, митні органи, Дисциплінарний статут, дисциплінарне правопорушення.

Averochkina T. V. Legal support of discipline in customs authorities

The article analyzes the current level of discipline in the customs authorities based on the analysis of the current legislation of Ukraine. The relationship between the provision of discipline in general and the peculiarities of this sphere in the customs authorities has been studied.

It is noted that when determining the fundamental principles of ensuring discipline in customs authorities, the differentiation of customs officials into employees of customs authorities and officials of customs authorities, who are state employees, should be taken into account. Accordingly, depending on the status of the employee of the customs authority, both general requirements for compliance with discipline and special requirements mediated by the status of the employee of the customs authority will be applied to him.

It has been established that employees of customs authorities who are not civil servants (officials) will bear disciplinary responsibility for non-fulfillment or improper fulfillment of their labor duties stipulated by the labor contract and internal labor regulations. Attention is focused on the fact that ensuring discipline in customs bodies regarding officials of such bodies is carried out in accordance with the provisions of official legislation, taking into account the specifics of the customs service.

It is noted that ensuring discipline in the customs authorities for officials of these authorities will consist, among other things, in the possibility of bringing to disciplinary responsibility as a result of committing a disciplinary offense or other offense incompatible with serving in the customs authorities. Legal enforcement of discipline in customs authorities regarding officials is based on a set of normative legal acts of a general nature (that is, those relating to all civil servants) and of a special nature (those regulating exclusively the status of officials of customs authorities).

The adoption of a special normative legal act, which would detail such aspects of ensuring discipline in customs authorities as: peculiarities of the oath of customs officials, compliance with the rules of ethics by officials of customs authorities, normalization of the procedure for carrying weapons by officials of customs authorities, peculiarities of the working hours of officials customs authorities, etc.

Key words: discipline, official discipline, ensuring discipline, disciplinary responsibility, customs authorities, Disciplinary statute, disciplinary offense.

Список використаних джерел:

1. Про Дисциплінарний статут митної служби України: Закон України від 06.09.2005 р. № 2805. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2805-15#Text> (втрата чинності від 11.08.2013 р.) (дата звернення: 10.12.2021).
2. Про затвердження положення про порядок і умови проходження служби в митних органах України: Постанова КМУ від 09.02.1993 р. № 97. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/97-93-%D0%BF#Text> (втрата чинності від 28.01.2017 р.) (дата звернення: 10.12.2021).
3. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 р. № 4495. URL: (дата звернення: 10.12.2021).
4. Положення про Державну митну службу України: Постанова КМУ від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.12.2021).
5. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08> (дата звернення: 04.03.2022).
6. Стець О.М. Дисциплінарна комісія як суб'єкт державно-службових відносин. *Юридичний бюлетень*. 2021. № 17. С. 249–255.
7. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 05.01.2022).

8. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 05.01.2022).
9. Про затвердження Порядку здійснення дисциплінарного провадження: Постанова КМУ від 04.12.2019 р. № 1039. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1039-2019-%D0%BF#n8> (дата звернення: 05.01.2021).
10. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: наказ НАДС від 05.08.2016 р. № 158. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text> (дата звернення: 05.01.2022).
11. Біла-Тіунова Л. Р. Державна служба України. Загальна частина: навч. посібник. Одеса, 2020. 511 с.
12. Про затвердження опису та зразків форменого одягу посадових осіб Державної митної служби, норм забезпечення форменим одягом і строків його носіння: Постанова КМУ від 03.03.2021 р. № 165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2021-%D0%BF#n242> (дата звернення: 05.02.2021).
13. Про спеціальні звання посадових осіб митних органів: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 р. № 501. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/501-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.01.2022).
14. Кравченко О.О. Дисциплінарна відповідальність посадових осіб митної служби України: автореф. дис. ... канд. юрид.наук. Київ, 2012. 19 с.